

Opracowanie i zdjęcia: Ireneusz M. Kuciński

OGÓLNY PODZIAŁ JEZIOR W POLSCE

Okolo 10 tysięcy lat temu zakończyła się na ziemiach polskich epoka lodowcowa. Wycofujący się lodowiec sprawił, że na powierzchni ziemi pozostawił ślady swojej niszczycielskiej działalności. Przemieszczany pod siłą ustępującego lodowca materiał skalny stworzył liczne wypiętrzenia i zagłębienia, w wyniku czego powstały wzniesienia moreny czołowej i dennej. Charakterystycznymi formami stworzonymi przez niego to jeziora. To on odpowiedzialny jest za kształt i głębokość jezior. W przeważającej mierze są one podłużne (rynnowe), często połączone ze sobą o charakterystycznych wysokich brzegach i nieregularnym dnie. Przeciwnością tego typu zbiorników są jeziora morenowe. Są to rozległe zbiorniki o niskich, płaskich brzegach oraz mniejszej głębokości. Odróżniają się również bardziej monotonnym charakterem linii brzegowej. Spotyka się

również niewielkie płytkie jeziorka zwane oczkami oraz głębokie pod nazwą kociołki.

Stosując podstawowy podział z punktu widzenia trofii (żywności) wyróżniamy jeziora: oligotroficzne, eutroficzne, mezotroficzne i dystroficzne. Pierwsze z nich charakteryzuje się wysoką przejrzystością, dobrym natlenieniem. Woda w nich jest miękka, uboga w związki fosforu i azotu oraz składniki odżywcze. Strefa przybrzeżna uboga jest w roślinność wynurzona. Występują tu głównie zbiorowiska z klasy *Littorelletea uniflorae* i *Utricularieta intrmediominoris*. Ze zbiorowisk tych możemy wymienić jeżogłówkę pokrewną, wywłócznika skrętoległego czy sita drobnego. Natomiast obecność porblina

jeziornego, brzozy jedнокwiatowej oraz lobelii jeziornej klasyfikuje jezioro jako lobeliowe. Natomiast świat zwierzęcy reprezentowany jest jak przy świecie roślin przez dużą liczbę gatunków lecz o małym ich zagęszczeniu. W wodach jezior oligotroficznych żyją tlenolubne gatunki ryb z rodziny łososiowatych. Przeciwnościem jeziora oligotroficznego jest eutroficzne. Ten typ zbiornika wodnego charakteryzuje się wodą w kolorze zielonkawym z odcieniem żółtym, małą przejrzystością spowodowaną dużą obecnością zawieszin (seston), średnio twardą i twardą wodą, dużą zawartością składników pokarmowych oraz małą zawartością tlenu. W tego rodzaju jeziorach roślinność przybrzeżna jest bardzo bogata i tworzy zbiorowiska należące do klasy

Potamogetonetea i *Phragmitetea*. Najbardziej charakterystycznymi gatunkami budującymi tę klasę są rośliny swobodnie pływające (rzęsy), zanurzone, o liściach pływających (grązel żółty, rdestnica pływająca) oraz roślinność szuwaru (pałki, trzcina oraz różne turzyce). Świat zwierzęcy występuje w dużej ilości ale jest ubogi w różnorodność gatunkową.

Jeziora eutroficzne w porównaniu z oligotroficznymi są płytsze.

Forma przejściową pomiędzy wymienionymi jeziorami jest typ mezotroficznych. Jest to naturalna forma przechodząca z jeziora oligo- do eutroficznego. Przykładem takiego zbiornika jest jezioro Mamry. Niestety nasilające się zanieczyszczenie wód gruntowych i powierzchniowych substancjami bogatymi w azot, fosfor i potas przyspieszają naturalny proces eutrofii, doprowadzając często do hipertrofii.

Całkowicie odmiennym od poprzednich typów są jeziora dystroficzne zwane też humotroficznymi. Zbiornikami tymi są najczęściej śródleśne „oczka” wodne. Woda w nich jest kwaśna, uboga w tlen, wapń i substancje odżywcze. Z powodu dużej zawartości kwasów humusowych barwa wody jest koloru żółtego przechodzącego w brązowy. W tym przypadku również flora jest inna niż w poprzednich typach jezior. Dominują tu torfowce, które nasuwając się na powierzchnię wody tworzą nawisy zwane płem. Charakterystyczną roślinnością dla tych zbiorników są krzewinki z rodziny wrzosowatych oraz niektóre turzycowate. Na zbiornikach tych wytworzyły się zbiorowiska, należące do klasy *Scheuchzerietalia-Caricetea fuscae* (rzęd *Scheuchzerietalia palustris*) i *Oxycocco-Sphagnetea*.

Trzeba zaznaczyć, że w wyniku odkładania się osadów dennych następuje naturalny kres jeziora i powstaje torfowisko.

Podziału jezior przeprowadza się również na podstawie sposobu mieszania się w nim wody (miksja). Na ten proces składa się wiele czynników jak głębokość, siła prądów wód dopływających, powierzchnia czy ekspozycja na wiatr jeziora. To głównie te czynniki decydują czy woda w jeziorze mieszana jest stale czy raz albo dwa razy w roku. Podziału jezior dokonuje się również z punktu gospodarki rybnej. Stosowane nazwy podziału jezior pochodzą od gatunku ryby w jeziorze (jeziora sielawowe, leszczowe, sandaczowe, linowo-szczupakowe i karasiowe).

W powyższym opisie nie zostały uwzględnione wszystkie możliwe podziały jakie się stosuje w klasyfikacji jezior. Zostały uwzględnione podstawowe, najczęściej stosowane.

Literatura:

- Lewandowski K.B. 1992. *Krainy jezior w Polsce. Przyroda i ekologia jezior*. PWRiL. Warszawa.
- Kłosowscy S. i G. 2001. *Rośliny wodne i bagienne*. MULTICO Oficyna Wydawnicza. Warszawa.
- Wysocki Cz., Sikorski P. 2000. *Zarys fitosocjologii stosowanej*. Wydawnictwo SGGW. Warszawa.